

Justyna Karaźniewicz

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

ORCID: 0000-0003-2276-6640

justyna.karazniewicz@ukw.edu.pl

Prawo do obrony w trybach szczególnych postępowania karnego

Wstęp

Prawo do obrony jest jedną z naczelných zasad procesu karnego, gwarantowaną w art. 6 Kodeksu postępowania karnego¹, a także w art. 42 ust. 2 Konstytucji RP². Zakłada szerokie możliwości odpierania zarzutów i oskarżenia w toku postępowania karnego, zarówno poprzez podejmowanie samodzielnych działań (np. składanie wyjaśnień, wniosków dowodowych, zaskarżanie decyzji procesowych), jak i korzystanie z pomocy obrońcy. Z treści przepisów karnoprosesowych wynika, że prawo to przysługuje podejrzanemu³ jako stronie postępowania przygotowawczego oraz oskarżonemu będącemu stroną postępowania sądowego⁴. Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego wyraźnie wskazuje na konieczność szerokiego postrzegania prawa do obrony, zarówno w zakresie podmiotowym, jak i przedmiotowym⁵. W konsekwencji nakazuje zapewnić prawo do obrony każdemu, przeciw komu prowadzone jest postępowanie karne (a nawet szerzej – represyjne) we wszystkich jego etapach. W doktrynie zasadzie prawa do obrony i jej realizacji poświęca się dużo uwagi, zarówno w aspekcie karnoprosesowym, jak i konstytucyjnym czy prawnomiedzynarodowym. W mniejszym zakresie skoncentrowane są one na sytuacji

¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1375), dalej jako k.p.k.

² Por. L. Gardocki, T. Gardocka, *Komentarz do Konstytucji RP. Art. 42, 43, 44, 46*, Warszawa 2020.

³ Zgodnie z definicją zawartą w art. 71 § 1 k.p.k. o uzyskaniu statusu podejrzanego decyduje przedstawienie mu zarzutów w formie określonej przez prawo.

⁴ Por. art. 6, art. 71, art. 299 k.p.k.

⁵ Np. wyrok TK z 26 listopada 2003 r., sygn. akt SK 22/02, Lex nr 82401; wyrok TK z 28 listopada 2007 r., sygn. akt K 39/07, Lex nr 319447; wyrok SN z 9 lutego 2004 r., sygn. akt V KK 194/03, Lex nr 102907.

procesowej oskarżonego w trybach szczególnych, które definiowane są jako takie „odmiany postępowania karnego, które zakładają rozstrzygnięcie kwestii odpowiedzialności karnej osób w sposób, który, wyraźnie oznaczony przez ustawodawcę, istotnie się różni od zasadniczego modelu dotyczącego procedowania w sprawach karnych”⁶. Zasadniczym celem wprowadzanych odmienności jest bowiem przyspieszenie i związane z nim uproszczenie postępowania⁷. Redukowanie formalizmu, dzięki któremu zadanie to można zrealizować, wiąże się jednak z ograniczeniem gwarancji procesowych, także oskarżonego. Dlatego też konieczne jest dokonanie analizy prawa do obrony oskarżonego w trybach szczególnych (prywatnoskargowym, nakazowym, przyspieszonym) i rozstrzygnięcie, czy modyfikacje w tym zakresie nie stanowią nadmiernej ingerencji ustawodawcy w jedno z najważniejszych praw procesowych. Celem rozważań zawartych w niniejszym opracowaniu jest więc identyfikacja odmienności w zakresie ukształtowania prawa do obrony w trybach szczególnych, co pozwoli na zarysowanie sytuacji procesowej oskarżonego, kompleksowo odniesionej do wszystkich trybów procesu, a jednocześnie może stanowić punkt wyjścia do pogłębionych badań dotyczących poszczególnych trybów szczególnych.

Prawo do obrony w postępowaniu prywatnoskargowym

Najistotniejszą cechą postępowania prywatnoskargowego, która rzutuje na zakres prawa do obrony, jest przekazanie w ręce pokrzywdzonego uprawnienia do samodzielnego inicjowania postępowania karnego, przy jednoczesnym wyłączeniu (co do zasady) kompetencji organów ścigania w zakresie wszczęcia postępowania⁸. O uruchomieniu postępowania karnego decyduje więc pokrzywdzony wnosząc prywatny akt oskarżenia do sądu. W konsekwencji w tym trybie brak jest postępowania przygotowawczego, a ewentualne działania przed wszczęciem postępowania przez sąd karny polegają jedynie na przyjęciu przez Policję, na żądanie pokrzywdzonego, skargi i przesłanie jej do właściwego sądu, a także w razie potrzeby zabezpieczeniu dowodów. Brak formalnie wyodręb-

⁶ S. Waltoś, *Postępowania szczególne w procesie karnym*, Warszawa 1973, s. 11; T. Nowak, *Postępowania szczególne w polskim procesie karnym*, Poznań 1976, s. 7.

⁷ Szerzej: K. Eichstaedt, *Postępowania szczególne w polskim procesie karnym*, Warszawa 2010, s. 15–16.

⁸ Uzasadnieniem wyodrębnienia tego trybu jest charakter przestępstw, które naruszają tylko indywidualne interesy pokrzywdzonego, a interes społeczny nie jest bezpośrednio zaangażowany. Por. np. G. Artymiak, *Odrębności postępowania karnego w sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego – zagadnienia wybrane*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2008, nr 3, s. 52–53; S. Waltoś, op. cit., s. 169. Szerzej o istocie tego trybu m.in.: M. Lipczyńska, *Oskarżenie prywatne*, Warszawa 1977; D. Gil, *Postępowanie w sprawach z oskarżenia prywatnego w polskim procesie karnym*, Warszawa 2011.

nionego postępowania przygotowawczego powoduje, że przed uruchomieniem postępowania jurysdykcyjnego nie występują strony, trudno mówić więc o prawie do obrony w rozumieniu art. 6 k.p.k. Także w doktrynie słusznie uważa się, że w trybie art. 488 § 1 k.p.k. nie można przesłuchać w charakterze podejrzanego osoby podejrzanej i przedstawić jej zarzutów, ponieważ czynność ta w żadnym wypadku nie mieści się w treści pojęcia zabezpieczenia dowodów⁹. Teoretycznie o obronie przed prawdopodobnym oskarżeniem można by mówić jedynie w odniesieniu do działań podejmowanych przez Policję w razie potrzeby zabezpieczenia dowodów, jeszcze przed przesłaniem skargi do sądu. Jednak biorąc pod uwagę, że czynności te powinny mieć charakter ograniczony i nie mogą zastępować postępowania przygotowawczego¹⁰, a także uwzględniając specyfikę przestępstw prywatnoskargowych¹¹, trudno wyobrazić sobie realne sytuacje, w których będzie istniała potrzeba obrony przed wszczęciem postępowania sądowego. Hipotetycznie można by ewentualnie mówić jedynie o możliwości obrony przez konkretnym działaniem organu – analogicznie do uprawnień osoby podejrzanej w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym w trybie zwyczajnym.

Niewątpliwie prawo do obrony występuje natomiast po skierowaniu prywatnego aktu oskarżenia przez pokrzywdzonego. Zgodnie z treścią art. 71 § 2 k.p.k. oskarżonym (a więc i podmiotem prawa do obrony) jest bowiem osoba, przeciwko której wniesiono oskarżenie do sądu, przy czym status ten jest przyznany niezależnie od formy i rodzaju oskarżenia. W konsekwencji oskarżony ma prawo do korzystania z pomocy obrońcy (także z urzędu) oraz ze wszystkich uprawnień wchodzących w skład obrony materialnej, realizowanych w postępowaniu głównym i odwoławczym.

W zakresie modyfikacji prawa do obrony należy wskazać na dwie zasadnicze odmienności. Pierwsza wiąże się z położeniem w tym trybie większego akcentu na pojednanie stron, co przejawia się przede wszystkim w obligatoryjnym posiedzeniu pojednawczym przeprowadzanym przez rozprawą. Instytucja ta stanowi dowód na to, że w postępowaniu prywatnoskargowym większe znaczenie modelowe ma raczej konsensualne porozumienie między stronami, niż opieranie się na modelu konfrontacyjnym procesu karnego¹².

⁹ K. Dudka, *Wybrane problemy dochodzenia w sprawach o przestępstwa prywatnoskargowe*, „Prokuratura i Prawo” 2005, nr 6, s. 35; K. Eichstaedt, *Art. 488*, [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. II, Warszawa 2022, s. 514.

¹⁰ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. III, Warszawa 2012, s. 54; B. Skowron, *Art. 488*, [w:] K. Dudka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 1095; K. Eichstaedt, *Art. 488...*, s. 514.

¹¹ To zniesławienie, zniewaga, naruszenie nietykalności cielesnej, spowodowanie lekkiego uszczerbku na zdrowiu.

¹² Zob. P. Wiliński, *Zarys teorii konfliktu w prawie karnym*, Warszawa 2020, s. 186 i 231; K. Dudka, M. Mozgawa, *Ingerencja prokuratora w ściganie przestępstw prywatnoskargowych*, [w:] A. Siemaszko (red.), *Stosowanie prawa. Księga jubileuszowa z okazji XX-lecia Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości*, Warszawa 2011, s. 416.

Niewątpliwie jednym z elementów prawa do obrony jest możliwość podejmowania działań zmierzającego do uniknięcia lub złagodzenia odpowiedzialności karnej poprzez pojednanie z pokrzywdzonym. Należy przy tym podkreślić, że w trybie zwyczajnym oskarżony także ma prawo do mediacji czy zawarcia ugody sądowej, jednak wyeksponowania wymaga znaczenie porozumień procesowych w trybie prywatnoskargowym i odmienny wpływ na odpowiedzialność karną¹³. W trybie zwyczajnym pozytywne wyniki przeprowadzonej mediacji pomiędzy pokrzywdzonym a sprawcą albo ugodę między nimi osiągniętą w postępowaniu przed sądem lub prokuratorem sąd bierze pod uwagę przy wymiarze kary. Pojednanie nie stanowi jednak samodzielnej przesłanki umorzenia postępowania. W trybie prywatnoskargowym natomiast w razie pojednania stron postępowanie umarza się, niezależnie od tego, czy nastąpiło ono w trakcie wspomnianego posiedzenia pojednawczego, w wyniku skierowania sprawy do mediacji zamiast posiedzenia pojednawczego czy też już po rozpoczęciu rozprawy. Z istoty postępowania prywatnoskargowego wynika więc zdecydowanie większy zakres możliwości obrony przed odpowiedzialnością karną dzięki modyfikacji skutków konsensualnego zakończenia sporu między oskarżonym a pokrzywdzonym.

Druga odmienność dotycząca prawa do obrony wiąże się z charakterystyczną dla trybu prywatnoskargowego instytucją oskarżenia wzajemnego. Z treści art. 497 k.p.k. wynika bowiem prawo oskarżonego do wniesienia przeciwko oskarżycielowi prywatnemu wzajemnego aktu oskarżenia o ścigany z oskarżenia prywatnego czyn, pozostający w związku z czynem mu zarzucanym. Sąd rozpoznaje wówczas łącznie obie sprawy, a w konsekwencji obaj oskarżyciele prywatni korzystają z uprawnień oskarżonego. Dochodzi więc do kumulacji ról procesowych oskarżonego i oskarżyciela, która poza wskazaną sytuacją jest prawnie niedopuszczalna na gruncie postępowania karnego¹⁴. Mimo łącznego rozpoznania spraw, dowodów przeprowadzanych co do okoliczności obu zdarzeń, należy podkreślić, że w zakresie prawa do obrony istnieje konieczność ścisłego rozgraniczenia pozycji procesowej każdej ze stron, uzależnionej od kierunku podejmowanej przez stronę czynności procesowej. To ona będzie decydowała o tym, czy – podejmując określone działania – strona działa jako oskarżyciel, czy jako oskarżony korzystający w pełnym zakresie z prawa do obrony.

¹³ Por. też postanowienie SN z 4 listopada 2004 r., sygn. akt V KK 261/04, Lex nr 141329.

¹⁴ Szerzej: R. Olszewski, *Kumulacja procesowych ról uczestników polskiego postępowania karnego*, Łódź 2013, s. 111–119.

Prawo do obrony w postępowaniu nakazowym

Znacznie większe odmienności dotyczące ukształtowania prawa do obrony można wskazać w drugim z trybów szczególnych, a mianowicie w postępowaniu nakazowym. W tym przypadku dotyczą one jedynie postępowania jurysdykcyjnego, bowiem modyfikacje związane z postępowaniem nakazowym dotyczą jedynie tego stadium procesu. Postępowanie przygotowawcze prowadzone jest w formie dochodzenia na zasadach ogólnych, w związku z czym podejrzany korzysta od momentu przedstawienia zarzutów z prawa do obrony w zakresie przewidzianym dla tego etapu postępowania.

Postępowanie nakazowe jest trybem zredukowanym, który ma na celu uproszczenie i przyspieszenie postępowania sądowego¹⁵. Jego skrócenie i odformalizowanie przejawia się przede wszystkim w rezygnacji z rozprawy i przeniesieniu orzekania o winie i karze na posiedzenie. Mimo że postępowanie toczy się na podstawie aktu oskarżenia, a więc pozycję strony biernej zajmuje w nim oskarżony, zapewnia ono jedynie wybiórcze możliwości korzystania z uprawnień objętych prawem do obrony. Należy przy tym podkreślić, że decyzja o zastosowaniu trybu nakazowego ma charakter fakultatywny, jest podejmowana przez sąd i jest niezależna od stanowiska stron. Bez znaczenia pozostaje więc zgoda (albo jej brak) oskarżonego co do rozstrzygnięcia sprawy w trybie nakazowym. Słusznie zatem podkreśla się, że decyzja taka powinna być starannie rozważona przez sąd, bowiem prowadzi do ograniczenia, a wręcz wyeliminowania licznych zasad procesowych, w tym zasady prawa do obrony¹⁶.

Wybór postępowania nakazowego uzależniony jest zatem od spełnienia przesłanek pozytywnych (prowadzenie postępowania przygotowawczego w formie dochodzenia; możliwość orzeczenia kary ograniczenia wolności lub grzywny za czyn zarzucony oskarżonemu; ocena na podstawie zebranych w sprawie dowodów, że okoliczności czynu i wina oskarżonego nie budzą wątpliwości; uznanie na podstawie zebranego w postępowaniu przygotowawczym materiału, że przeprowadzenie rozprawy nie jest konieczne) i stwierdzenia braku przeszkód procesowych do jego wdrożenia (sprawa prowadzona z oskarżenia prywatnego; istnienie okoliczności przesądzających o obronie obligatoryjnej, wskazanych w art. 79 § 1 k.p.k.). Przesłanki postępowania nakazowego świadczą o tym, że jest to tryb, którego stosowanie zastrzeżono do najbardziej oczywistych przypadków (to znaczy takich, w których zebrany materiał dowodowy jest tak jednoznaczny, że nie nasuwa żadnych istotnych zastrzeżeń)¹⁷, dotyczy on drobnych naruszeń prawa, za które wystarczającą

¹⁵ Por. A. Pawłowska, *Wyrok nakazowy w znowelizowanym k.p.k. – uwagi wybrane*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2004, nr 4, s. 33.

¹⁶ H. Kuczyńska, *Art. 500*, [w:] D. Szumiło-Kulczycka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów*, 2022, Lex, teza 4.

¹⁷ Wyroki SN: z 14 grudnia 2016 r., sygn. akt III KK 453/16, Lex nr 2166383; z 11 marca 2021 r., sygn. akt V KK 33/21, Lex nr 3209564.

sankcją będzie orzeczenie kary ograniczenia wolności lub grzywny, a przy tym sprawy te nie są skomplikowane pod względem faktycznym i prawnym¹⁸.

Istotne znaczenie wśród tych przesłanek mają zwłaszcza te, które z perspektywy oskarżonego niwelują rzeczywistą potrzebę korzystania przez niego z szerokich uprawnień związanych z prawem do obrony¹⁹. Należy do nich niewątpliwie brak wątpliwości co do okoliczności czynu i winy oskarżonego. Tylko bowiem w takiej sytuacji brak kontradiktoryjnej rozprawy i możliwości walki o uzyskanie korzystanego rozstrzygnięcia, choćby poprzez składanie wniosków dowodowych, można uznać za dopuszczalną przesłankę ograniczenia prawa do obrony. Dlatego też w orzecznictwie słusznie podkreśla się znaczenie właściwej oceny zgromadzonych w postępowaniu przygotowawczym dowodów i dopuszczalność rezygnacji z rozprawy tylko w takich sprawach, w których zebrany materiał dowodowy nie nasuwa żadnych istotnych zastrzeżeń, tak co do zasadniczych kwestii (jak wyczerpanie wszystkich znamion czynu zarzuconego oskarżonemu), a także realizacji pozostałych warunków odpowiedzialności karnej, ujętych w części ogólnej Kodeksu karnego²⁰. Należy także zwrócić uwagę na przesłankę odnoszącą się do uznania braku konieczności przeprowadzenia rozprawy, co nie zawsze jest równoznaczne ze stwierdzeniem braku wątpliwości co do winy oskarżonego i okoliczności popełnienia czynu. Sąd może bowiem nawet przy braku wskazanych wątpliwości uznać za konieczne osobiste zetknięcie się z oskarżonym, np. gdy rozważa odpowiedni dla oskarżonego wymiar kary lub stwierdzi, że przemawiają za tym względy prewencji ogólnej i szczególnej²¹. Gwarancyjny dla oskarżonego charakter ma niewątpliwie także zakaz wydania wyroku nakazowego na posiedzeniu w sytuacji, w której zachodzą okoliczności obrony obligatoryjnej wskazane w art. 79 § 1 k.p.k. Trafnie podkreśla się w orzecznictwie, że przekroczenie tego zakazu skutkuje istotnym ograniczeniem prawa oskarżonego do obrony²².

Poza wspomnianym brakiem wpływu oskarżonego na wybór trybu nakazowego i niemożliwością prowadzenia sporu w czasie rozprawy należy wskazać na dodatkowe ograniczenia prawa do obrony. Przede wszystkim sąd wydaje wyrok nakazowy na posiedzeniu bez udziału stron. Nie zawiadamia się więc

¹⁸ R.A. Stefański, *Postępowanie nakazowe w znowelizowanym kodeksie postępowania karnego*, „Prokuratura i Prawo” 2003, nr 7–8, s. 12–25; A. Gaberle, *Postępowania szczególne w kodeksie postępowania karnego z 1997 r.*, Kraków 1998, s. 16.

¹⁹ Por. też: wyrok SN z 16 kwietnia 2019 r., sygn. akt IV KK 423/18, Lex nr 2663898, w którym podkreślono, że „możliwość zredukowania czynności (...), należąca do istoty postępowania nakazowego, w żadnym wypadku nie może doprowadzić do naruszenia reguł rzetelnego procesu karnego”.

²⁰ Wyroki SN: z 23 lutego 2021 r., sygn. akt IV KK 186/20, Lex nr 3174817; z 25 kwietnia 2022 r., sygn. akt II KK 158/22, Lex nr 3431445.

²¹ H. Paluszkiwicz, *Pierwszoinstancyjne wyrokowanie merytoryczne poza rozprawą w polskim procesie karnym*, Warszawa 2008, s. 72; B. Skowron, *Art. 500*, [w:] K. Dudka (red.), op. cit., s. 1113.

²² Wyrok SN z 14 grudnia 2016 r., sygn. akt III KK 453/16, Lex nr 2166383.

oskarżonego o terminie posiedzenia, co więcej, nawet wówczas, gdy uzyskałby taką informację, nie może brać w nim udziału²³. Na posiedzeniu sąd nie prowadzi postępowania dowodowego, rozpoznając sprawę i rozstrzygając w kwestii odpowiedzialności karnej jedynie na podstawie materiału dowodowego zgromadzonego w postępowaniu przygotowawczym. Oskarżony nie ma więc możliwości składania wniosków dowodowych czy wypowiedzania się co do okoliczności lub dowodów stanowiących podstawę wyrokowania. W konsekwencji nie można mówić o zagwarantowaniu oskarżonemu prawa do obrony, gdy nie może on brać udziału w posiedzeniu, podczas którego sąd przesądza jego winę²⁴.

Odpis wyroku nakazowego, wydanego na posiedzeniu niejawnym, obligatoryjnie doręcza się z urzędu oskarżonemu i jego obrońcy wraz z odpisem aktu oskarżenia, co jest istotne także dlatego, że sam wyrok nakazowy nie musi zawierać opisu czynu zarzuconego przez oskarżyciela i jego kwalifikacji prawnej. Trafnie dostrzega się przy tym, że w postępowaniu nakazowym oskarżony równocześnie dowiaduje się, o co był oskarżony i jak został osądzony²⁵. Niewątpliwie rozwiązanie to służy przyspieszeniu postępowania, z drugiej jednak strony nie sposób nie zauważyć, że przez czas postępowania sądowego oskarżony pozbawiony jest informacji o treści wniesionego przeciwko niemu oskarżenia, co z pewnością ogranicza możliwość przygotowania ewentualnej obrony w dalszym toku postępowania.

O prawie do obrony w postępowaniu nakazowym można mówić dopiero po wydaniu wyroku nakazowego. Wraz z odpisem wyroku należy bowiem doręczyć oskarżonemu pouczenie o prawie, terminie i sposobie wniesienia sprzeciwu oraz skutkach jego niewniesienia. Jest to *de facto* jedyne uprawnienie objęte tzw. obroną materialną, które pozostaje w dyspozycji oskarżonego. Jest ono niezwykle istotne, bowiem umożliwia odzyskanie pełnego prawa do obrony i możliwości wpływania na swoją sytuację procesową. Wniesienie sprzeciwu powoduje bowiem, że wyrok nakazowy traci moc, a sprawa podlega rozpoznaniu na zasadach ogólnych. Skorzystanie z tego prawa otwiera zatem drogę do przeprowadzenia kontradyktoryjnej rozprawy, w toku której oskarżony będzie

²³ K. Eichstaedt, *Art. 500*, [w:] D. Świecki (red.), op. cit., s. 539; C.P. Kłak, *Postępowanie nakazowe w polskim procesie karnym a ochrona praw człowieka*, Warszawa 2008, s. 208; E. Kruk, *Postępowanie nakazowe*, [w:] F. Prusak (red.), *Tryby szczególne*, seria: System Prawa Karnego Procesowego, t. XIV, Warszawa 2015, s. 447; H. Kuczyńska, op. cit., teza 10; J. Grajewski, S. Steinborn, *Art. 500*, [w:] L.K. Paprzycki (red.), *Komentarz aktualizowany do art. 425–673 Kodeksu postępowania karnego*, 2015, Lex, teza 7; A. Ważny, *Art. 500*, [w:] A. Sakowicz (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, 2023, Legalis, nb 4; A. Światłowski, *Art. 500*, [w:] J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2021, s. 1358.

²⁴ A. Szczotka, *Postępowania zredukowane a konwencyjny standard rzetelnego procesu karnego*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2009, nr 24, s. 192.

²⁵ H. Kuczyńska, *Art. 505*, [w:] D. Szumiło-Kulczycka (red.), op. cit., teza 1. Wskazuje się także, że narusza to zasadę równości stron i rzetelności postępowania: M. Wąsek-Wiaderek, *Zasada równości stron w polskim procesie karnym w perspektywie prawnoporównawczej*, Kraków 2003, s. 410.

mógł korzystać ze wszystkich uprawnień mieszczących się w pojęciu prawa do obrony, tocząc spór z oskarżycielem. Prawo to stanowi więc swego rodzaju rekompensatę za brak możliwości obrony w toku postępowania jurysdykcyjnego.

Warto podkreślić, że wniesienie sprzeciwu nie jest obwarowane szczególnymi warunkami formalnymi, musi więc jedynie spełniać wymogi stawiane pismom procesowym, nie musi natomiast zawierać uzasadnienia. Kasacyjny charakter sprzeciwu także stanowi istotne zabezpieczenie interesów oskarżonego, jego wniesienie powoduje bowiem obligatoryjne rozpoznanie sprawy na zasadach ogólnych. Z perspektywy prawa do obrony należy jednak zauważyć, że zgodnie z treścią art. 506 § 6 k.p.k. sąd rozpoznający sprawę po wniesieniu sprzeciwu nie jest związany treścią wyroku nakazowego, który utracił moc. W konsekwencji trzeba przyjąć, że w postępowaniu nakazowym nie obowiązuje pośredni zakaz *reformationis in peius*, zakazujący pogorszenia sytuacji oskarżonego w postępowaniu ponownym. Przed podjęciem decyzji co do wniesienia sprzeciwu konieczne jest więc rozważenie ryzyka niekorzystnych dla oskarżonego konsekwencji jego złożenia. Z tej perspektywy ważne są postulaty, aby pouczenie doręczane oskarżonemu wraz z odpisem wyroku nakazowego obejmowało także informację o nieobowiązaniu zakazu *reformationis in peius* oraz o możliwości cofnięcia sprzeciwu²⁶. Trzeba także podkreślić, że z uwagi na ograniczenie prawa do wniesienia sprzeciwu krótkim terminem (7 dni od doręczenia oskarżonemu wyroku nakazowego) rozważenie słusznej – z perspektywy interesów oskarżonego – decyzji może być dość trudne. Niewątpliwie zabezpieczeniem interesów oskarżonego w takiej sytuacji może być korzystanie z pomocy obrońcy. Trzeba przy tym zauważyć, że w zdecydowanie lepszej sytuacji jest oskarżony, który korzystał z pomocy obrońcy już na etapie postępowania przygotowawczego, bowiem obrońca miał wówczas m.in. prawo uczestniczyć w przeprowadzaniu przynajmniej niektórych dowodów czy w czynności końcowego zaznajomienia z materiałami postępowania przygotowawczego. Biorąc pod uwagę wskazany wymóg doręczenia odpisu aktu oskarżenia dopiero wraz z odpisem wyroku nakazowego, wcześniejsza znajomość materiałów sprawy przez obrońcę ma istotne znaczenie²⁷.

²⁶ J. Grajewski, *Art. 505*, [w:] J. Grajewski, L.K. Paprzycki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I i II, 2003, Lex, teza 6; A. Światłowski, *Art. 505*, [w:] J. Skorupka (red.), op. cit., s. 1363.

²⁷ Ustanowienie obrońcy dopiero po skierowaniu oskarżenia nie wyłącza oczywiście możliwości zapoznania się z aktami sprawy poprzez prawo ich przeglądania na mocy art. 156 § 1 k.p.k. Jednak biorąc pod uwagę czas trwania postępowania nakazowego oraz krótki czas na wniesienie sprzeciwu, może nie być to wystarczające dla pełnego zabezpieczenia skutecznej pomocy obrońcy.

Prawo do obrony w postępowaniu przyspieszonym

Trybem szczególnym, którego specyfika rzutuje na zakres prawa do obrony, jest także postępowania przyspieszone, które jest wyrazem dążenia do uproszczenia, a w konsekwencji znacznego przyspieszenia zarówno postępowania przygotowawczego, jak i sądowego²⁸. Trzeba podkreślić, że podobnie jak postępowanie nakazowe, także i postępowanie przyspieszone ma charakter fakultatywny, a jego wdrożenie jest uzależnione od spełnienia kilku przesłanek²⁹. Oceniając je *en bloc*, można stwierdzić, że tryb ten przeznaczony jest do rozstrzygania spraw prostych, nieskomplikowanych dowodowo i w konsekwencji możliwych do szybkiego rozpoznania³⁰. Warunkiem rozpoznania sprawy w trybie przyspieszonym jest bowiem: 1) prowadzenie dochodzenia, 2) prognoza, że wymiar orzeczonej wobec oskarżonego kary pozbawienia wolności nie przekroczy 2 lat, 3) ujęcie sprawcy na gorącym uczynku popełnienia przestępstwa lub bezpośrednio potem, 4) co do zasady zatrzymanie i w ciągu 48 godzin doprowadzenie sprawcy przez Policję oraz przekazanie go do dyspozycji sądu wraz z wnioskiem o rozpoznanie sprawy w postępowaniu przyspieszonym³¹. Czas przeznaczony na przeprowadzenie postępowania przygotowawczego wyznaczony jest więc terminem przekazania sprawcy do dyspozycji sądu, co w konsekwencji oznacza, że tryb przyspieszony możliwy jest tylko wówczas, gdy stopień skomplikowania sprawy jest tak niewielki, że umożliwia ukończenie dochodzenia i przeniesienie sprawy na etap jurysdykcyjny w ciągu 48 godzin³². Potwierdza to także ustawodawca, wskazując, że dochodzenie można ograniczyć do przesłuchania osoby podejrzanej w charakterze podejrzanego oraz zabezpieczenia dowodów w niezbędnym zakresie. Trzeba także wska-

²⁸ Por. w tym zakresie uwagi prawnoporównawcze J. Kosonogi, *Postępowanie przyspieszone w sprawach karnych na tle prawnoporównawczym*, „Ius Novum” 2022, nr 2.

²⁹ Należy przy tym zwrócić uwagę na szeroki podmiotowy zakres rozpoznawania spraw w tym trybie, który nie jest wyłączony np. w stosunku do oskarżonych, co do których występują uzasadnione wątpliwości co do ich poczytalności. Szerzej: R. Kmiecik, *Kwestia poczytalności oskarżonego w postępowaniu przyspieszonym*, „Prokuratura i Prawo” 2017, nr 5.

³⁰ Por. K. Eichstaedt, *Postępowanie przyspieszone*, „Prokuratura i Prawo” 2007, nr 6, s. 74; B. Skowron, *Art. 517b*, [w:] K. Dudka (red.), op. cit., s. 1124.

³¹ Wyjątkiem od obowiązku doprowadzenia zatrzymanego do sądu jest zapewnione uczestniczenie przez sprawcę we wszystkich czynnościach sądowych, w których ma on prawo uczestniczyć, w szczególności złożenie przez niego wyjaśnień, przy użyciu urządzeń technicznych, umożliwiających przeprowadzenie tych czynności na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku (tzw. rozprawa odmiejscowiona). Natomiast od zatrzymania i przymusowego doprowadzenia sprawcy do sądu można odstąpić pod warunkiem zobowiązania go do stawienia się w sądzie w wyznaczonym miejscu i czasie, w okresie nieprzekraczającym 72 godzin od chwili zatrzymania, ze skutkiem wezwania.

³² Nawet wówczas gdy Policja odstępuje od zatrzymania i zobowiązuje sprawcę do stawiennictwa w sądzie w wyznaczonym terminie w okresie nieprzekraczającym 72 godzin, wniosek o rozpoznanie sprawy w postępowaniu przyspieszonym musi zostać skierowany do sądu w ciągu 48 godzin od ujęcia sprawcy (art. 517b § 3 k.p.k.)

zać na „przyspieszony” charakter postępowania sądowego. Sąd powinien przystąpić do rozpoznania sprawy niezwłocznie, przed upływem 72 godzin od chwili zatrzymania sprawcy. Powoduje to uchylenie obowiązku zachowania co najmniej 7-dniowego terminu między doręczeniem zawiadomienia a terminem rozprawy głównej (art. 517e § 2 k.p.k.) oraz rozpoznanie sprawy poza kolejnością spraw wyznaczonych w normalnym toku spraw sądowych³³. Rozprawa prowadzona w postępowaniu przyspieszonym może trwać maksymalnie 14 dni, a przekroczenie tego czasu powoduje, że sąd rozpoznaje sprawę w dalszym ciągu w trybie zwyczajnym (art. 517f § 1 k.p.k.).

Znaczna redukcja postępowania przygotowawczego i wyznaczenie maksymalnych terminów prowadzenia obu stadiów procesu znacznie oddziałują na możliwość skutecznego realizowania prawa do obrony. Dotyczy to przede wszystkim etapu dochodzenia, nie tylko ze względu na bardzo krótki czas jego trwania, ale także z uwagi na fakt, że pierwszą czynnością uruchamiającą proces karny jest zasadniczo zatrzymanie sprawcy, skutkujące pozbawieniem go wolności. Należy ocenić, że z formalnego punktu widzenia prawo do obrony jest na tym etapie zagwarantowane, choć jego skuteczność jest z pewnością ograniczona ze względu na wskazane przyspieszenie postępowania. Z zatrzymaniem osoby wiąże się szereg uprawnień, w tym szczególnie istotne w postępowaniu przyspieszonym prawo do kontaktu i bezpośredniej rozmowy z adwokatem lub radcą prawnym. Trzeba przy tym zwrócić uwagę, że od zatrzymania do skierowania sprawy do sądu mija maksymalnie 48 godzin, co oznacza, że w wielu przypadkach czasu będzie zbyt mało na realizację prawa do kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym³⁴. Z perspektywy prawa do obrony warto jednak wskazać, że obligatoryjną czynnością w ramach 48-godzinnego dochodzenia jest przesłuchanie osoby podejrzanej w charakterze podejrzanego, co wiąże się z obowiązkiem przedstawienia jej zarzutów przed rozpoczęciem przesłuchania, z uzyskaniem statusu strony i pouczeniem podejrzanego o jego najważniejszych uprawnieniach, w tym o prawie do korzystania z pomocy obrońcy (art. 517c k.p.k.)³⁵. Nawet więc gdyby nie doszło do kontaktu zatrzymanego z adwokatem lub radcą prawnym przed skierowaniem sprawy do sądu, osoba zatrzymana stanie się podejrzanym, a tym samym podmiotem prawa do obrony.

W odniesieniu do obrony formalnej należy wskazać, że analogicznie jak w postępowaniu zwyczajnym, również w postępowaniu przyspieszonym podejrzany ma prawo korzystania z pomocy obrońcy, w tym także wnioskowania

³³ H. Kuczyńska, *Art. 517e*, [w:] D. Szumiło-Kulczycka (red.), op. cit., teza 4.

³⁴ J. Kosowski, *Obrona formalna w stadium przygotowawczym postępowania przyspieszonego*, „Prokuratura i Prawo” 2010, nr 7–8, s. 193–194.

³⁵ W zakresie sposobu przedstawienia zarzutów w postępowaniu przyspieszonym zob. C. Golik, *Moment procesowej skuteczności przedstawienia zarzutów w sposób uproszczony*, „Prokuratura i Prawo” 2020, nr 2.

o wyznaczenie obrońcy z urzędu. Z uwagi na pozbawienie sprawcy wolności oraz krótki czas prowadzenia dochodzenia i postępowania sądowego istotne znaczenie gwarancyjne ma regulacja zawarta w art. 517j k.p.k., zgodnie z którą w celu umożliwienia oskarżonemu korzystania z pomocy obrońcy w postępowaniu przyspieszonym ustanawia się obowiązek pełnienia przez adwokatów i radców prawnych dyżurów w czasie i miejscu ustalonym w odrębnych przepisach³⁶. Udostępnienie listy adwokatów i radców prawnych pełniących dyżur nie zamyka oczywiście podejrzanemu i oskarżonemu możliwości wyznaczenia obrońcy spoza osób umieszczonych na liście. Należy także zgodzić się ze stanowiskiem, zgodnie z którym również przy wyznaczaniu obrońcy z urzędu nie jest wykluczone wyznaczenie niedyżurującego obrońcy wskazanego przez podejrzanego czy oskarżonego, o ile jest on w stanie wywiązać się z obowiązku niezwłocznego stawiennictwa³⁷.

Oceniając możliwość skutecznej realizacji prawa do obrony formalnej, trzeba stwierdzić, że idea niezwłocznego przystąpienia do rozpoznania sprawy pozostaje także w pewnej kolizji z koniecznością umożliwienia oskarżonemu i jego obrońcy właściwego przygotowania linii obrony. Przepisy również i w tej płaszczyźnie przewidują pewne gwarancje, choć w praktyce ich skuteczność będzie determinowana czasem prowadzenia postępowania. Art. 517e § 1 k.p.k. przewiduje bowiem obowiązek oznaczenia czasu na przygotowanie obrony przy doręczeniu oskarżonemu oraz jego obrońcy odpisu wniosku o rozpoznanie sprawy. Ustawa zastrzega przy tym, że oskarżonemu należy umożliwić kontakt z obrońcą bez obecności osób trzecich³⁸. Należy podkreślić istotne znaczenie prawa do osobistego i pozbawionego obecności osób trzecich kontaktu oskarżonego z obrońcą dla zagwarantowania realnej możliwości skorzystania z prawa do obrony³⁹. Jednak na skuteczność tego prawa zasadniczy wpływ będzie miał czas procedowania w sprawie, który może być zbyt krótki dla realnej możliwości skorzystania z istniejących możliwości. W doktrynie trafnie uważa się, że z uwagi na szybkość postępowania prawo obrońcy do zapoznania się z aktami postępowania, które ma istotne znaczenie dla opracowania linii

³⁶ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 czerwca 2015 r. w sprawie sposobu zapewnienia oskarżonemu korzystania z pomocy obrońcy w postępowaniu przyspieszonym (Dz.U. poz. 920).

³⁷ Wyrok SN z 26 lutego 1970 r., sygn. akt VI KR 2/70, OSNKW 1970, Nr 6, poz. 68; zob. także J. Grajewski, S. Steinborn, *Art. 517j*, [w:] L.K. Paprzycki (red.), op. cit., teza 6; P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgrzyzek, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. II, Warszawa 2011, s. 192; B. Skowron, *Art. 517j*, [w:] K. Dudka (red.), op. cit., s. 1142.

³⁸ Analogiczne prawo do kontaktu pod nieobecność innych osób, w miejscu jego przebywania, przyznano także zatrzymanemu. Wykonanie tego uprawnienia precyzuje wspomniane rozporządzenie wykonawcze, które w § 11 przewiduje, iż w celu przygotowania się do obrony oskarżonemu oraz obrońcy zapewnia się w szczególności: możliwość nawiązania kontaktu, w tym za pośrednictwem telefonu; kontakt bez obecności osób trzecich; kontakt w zamkniętym pomieszczeniu oraz możliwość zapoznania się z materiałami postępowania.

³⁹ A. Światłowski, *Art. 517e*, [w:] J. Skorupka (red.), op. cit., s. 1379.

obrony, może doznać ograniczeń także z uwagi na konieczność zapoznania się z aktami przez sędziego orzekającego w sprawie⁴⁰. Usprawiedliwieniem wspomnianych ograniczeń jest wskazany na wstępie prosty, nieskomplikowany dowodowo charakter rozpoznawanych w tym trybie spraw, który powoduje, że zapoznanie się z materiałem dowodowym oraz przygotowanie linii obrony nie będzie wymagało w tych sprawach aż tak dużo czasu.

Wnioski końcowe

Tryby szczególne, które w postępowaniu karnym mają charakter trybów zredukowanych i zmiernają do przyspieszenia postępowania, w sposób nieunikniony prowadzą do modyfikacji sytuacji procesowej stron, w tym oskarżonego. Konstytucyjny oraz kodeksowy nakaz zapewnienia prawa do obrony stanowi barierę dla wprowadzenia odrębności, które pozbawiałyby oskarżonego tego prawa, jednak nie tamują możliwości ograniczenia możliwości obrony. Z przedstawionych analiz wynika, że o ile w postępowaniu prywatnoskarżowym można mówić nawet o pewnym wzmocnieniu pozycji oskarżonego w związku ze znaczeniem konsensualnego zakończenia sporu, o tyle w postępowaniu nakazowym i przyspieszonym prawo do obrony doznaje znaczącego uszczuplenia. W obu przypadkach ograniczenia dotyczą tzw. obrony materialnej i wiążą się ze znacznym skróceniem czasu prowadzenia postępowania, co przekłada się na rezygnację z rozprawy (w trybie nakazowym) albo uproszczenie i ograniczenie terminami postępowania przygotowawczego i rozpoznawczego (tryb przyspieszony). Uzasadnieniem dopuszczalności wprowadzenia modyfikacji zakresu prawa do obrony jest przy tym przede wszystkim objęcie nimi spraw nieskomplikowanych, niebudzący wątpliwości materiał dowodowy oraz fakultatywność tych dwóch trybów. Trzeba także podkreślić, że istotną gwarancję interesów oskarżonego stanowi przysługujące mu prawo zaskarżenia wyroku wydanego w trybie szczególnym. W postępowaniu nakazowym sprzeciw ma charakter kasatoryjny, a w konsekwencji wyrok nakazowy postrzegać można jako swego rodzaju propozycję rozstrzygnięcia wydanego bez udziału oskarżonego i możliwości wpływania na decyzje sądu. Istotne modyfikacje postępowania odwoławczego przewidziane są także w postępowaniu przyspieszonym, w którym skróceniu ulegają terminy na złożenie wniosku o uzasadnienie wyroku, na sporządzenie uzasadnienia oraz na złożenie apelacji i rozpoznanie sprawy przez sąd II instancji. Nie stanowi to jednak naruszenia prawa do obrony i dwuinstancyjnego postępowania także z tego powodu, że sąd odwoławczy ma prawo uchylecia wyroku sądu I instancji, ale z jednoczesnym przekazaniem sprawy prokuratorowi w celu przeprowadzenia

⁴⁰ K. Eichstaedt, *Art. 517j*, [w:] D. Świecki (red.), op. cit., s. 586.

postępowania przygotowawczego na zasadach ogólnych, jeśli uzna, iż zachodzi potrzeba uzupełnienia postępowania dowodowego, a dokonanie niezbędnych czynności przez sąd powodowałoby znaczne trudności. Niewątpliwie stanowi to skuteczne zabezpieczenie praw oskarżonego z uwagi na znaczne ograniczenie dochodzenia prowadzonego w toku postępowania przyspieszonego.

Wydaje się więc, że na podstawie dokonanej analizy można sformułować wniosek, iż mimo wprowadzonych modyfikacji obowiązujące przepisy dotyczące trybów szczególnych postępowania karnego zapewniają wymagany standard prawa do obrony. Kategorieczne potwierdzenie tej tezy wymagałoby przeprowadzenia dalszych, pogłębionych badań, także praktyki, co pozwoliłyby zweryfikować, czy przewidziane prawem gwarancje stanowią realne i skuteczne zabezpieczenia wymaganego poziomu prawa do obrony.

Wykaz literatury

- Artymiak G., *Odrębności postępowania karnego w sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego – zagadnienia wybrane*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2008, nr 3.
- Dudka K., Mozgawa M., *Ingerencja prokuratora w ściganie przestępstw prywatnoskargowych*, [w:] A. Siemaszko (red.), *Stosowanie prawa. Księga jubileuszowa z okazji XX-lecia Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości*, Wolters Kluwer/Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2011.
- Dudka K., *Wybrane problemy dochodzenia w sprawach o przestępstwa prywatnoskar-gowe*, „Prokuratura i Prawo” 2005, nr 6.
- Eichstaedt K., *Art. 488*, [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komen-tarz*, t. II, Wolters Kluwer, Warszawa 2022.
- Eichstaedt K., *Art. 500*, [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komen-tarz*, t. II, Wolters Kluwer, Warszawa 2022.
- Eichstaedt K., *Art. 517j*, [w:] D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komen-tarz*, t. II, Wolters Kluwer, Warszawa 2022.
- Eichstaedt K., *Postępowanie przyspieszone*, „Prokuratura i Prawo” 2007, nr 6.
- Eichstaedt K., *Postępowania szczególne w polskim procesie karnym*, LexisNexis, War-szawa 2010.
- Gaberle A., *Postępowania szczególne w kodeksie postępowania karnego z 1997 r.*, Zaka-mycze, Kraków 1998.
- Gil D., *Postępowanie w sprawach z oskarżenia prywatnego w polskim procesie karnym*, Wolters Kluwer, Warszawa 2011.
- Golik C., *Moment procesowej skuteczności przedstawienia zarzutów w sposób uprosz-czony*, „Prokuratura i Prawo” 2020, nr 2.
- Grajewski J., Steinborn S., *Art. 500*, [w:] L.K. Paprzycki (red.), *Komentarz aktualizo-wany do art. 425–673 Kodeksu postępowania karnego*, 2015, Lex.
- Grajewski J., Steinborn S., *Art. 517j*, [w:] L.K. Paprzycki (red.), *Komentarz aktualizo-wany do art. 425–673 Kodeksu postępowania karnego*, 2015, Lex.
- Grajewski J., *Art. 505*, [w:] J. Grajewski, L.K. Paprzycki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I i II, Zakamycze, Kraków 2003.

- Hofmański P., Sadzik E., Zgryzek K., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. II, C.H. Beck, Warszawa 2011.
- Hofmański P., Sadzik E., Zgryzek K., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. III, C.H. Beck, Warszawa 2012.
- Kłak C.P., *Postępowanie nakazowe w polskim procesie karnym a ochrona praw człowieka*, Wolters Kluwer, Warszawa 2008.
- Kmieciak R., *Kwestia poczytalności oskarżonego w postępowaniu przyspieszonym*, „Prokuratura i Prawo” 2017, nr 5.
- Kosonoga J., *Postępowanie przyspieszone w sprawach karnych na tle prawnoporównawczym*, „Ius Novum” 2022, nr 2.
- Kosowski J., *Obrona formalna w stadium przygotowawczym postępowania przyspieszonego*, „Prokuratura i Prawo” 2010, nr 7–8.
- Kruk E., *Postępowanie nakazowe*, [w:] F. Prusak (red.), *Tryby szczególne*, seria: System Prawa Karnego Procesowego, t. XIV, Wolters Kluwer, Warszawa 2015.
- Kuczyńska H., *Art. 500*, [w:] D. Szumiło-Kulczycka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów*, 2022, Lex.
- Kuczyńska H., *Art. 505*, [w:] D. Szumiło-Kulczycka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów*, 2022, Lex.
- Kuczyńska H., *Art. 517e*, [w:] D. Szumiło-Kulczycka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów*, 2022, Lex.
- Lipczyńska M., *Oskarżenie prywatne*, Wyd. Prawnicze, Warszawa 1977.
- Nowak T., *Postępowania szczególne w polskim procesie karnym*, Wyd. Nauk. UAM, Poznań 1976.
- Olszewski R., *Kumulacja procesowych ról uczestników polskiego postępowania karnego*, Wyd. UŁ, Łódź 2013.
- Paluszkiewicz H., *Pierwszoinstancyjne wyrokowanie merytoryczne poza rozprawą w polskim procesie karnym*, Wolters Kluwer, Warszawa 2008.
- Pawłowska A., *Wyrok nakazowy w znowelizowanym k.p.k. – uwagi wybrane*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2004, nr 4.
- Skowron B., *Art. 488*, [w:] K. Dudka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2018.
- Skowron B., *Art. 500*, [w:] K. Dudka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2018.
- Skowron B., *Art. 517b*, [w:] K. Dudka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2018.
- Skowron B., *Art. 517j*, [w:] K. Dudka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2018.
- Stefański R.A., *Postępowanie nakazowe w znowelizowanym kodeksie postępowania karnego*, „Prokuratura i Prawo” 2003, nr 7–8.
- Szczotka A., *Postępowania zredukowane a konwencyjny standard rzetelnego procesu karnego*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2009, nr 24.
- Światłowski A., *Art. 500*, [w:] J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2021.
- Światłowski A., *Art. 505*, [w:] J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2021.
- Światłowski A., *Art. 517e*, [w:] J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2021.
- Waltoś S., *Postępowania szczególne w procesie karnym*, Wyd. Prawnicze, Warszawa 1973.

Ważny A., *Art. 500*, [w:] A. Sakowicz (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, 2023, Legalis.

Wąsek-Wiaderek M., *Zasada równości stron w polskim procesie karnym w perspektywie prawnoporównawczej*, Zakamycze, Kraków 2003.

Wiliński P., *Zarys teorii konfliktu w prawie karnym*, Wolters Kluwer, Warszawa 2020.

Summary

The right to defence in special procedures of criminal proceedings

Keywords: criminal proceedings, the accused, the right to defence, special procedures in criminal proceedings, procedure in cases prosecuted by private accusation, the penal order proceedings, the accelerated proceedings.

The right to defence, as a constitutional and procedural principle, requires giving the opportunity to defend any person against whom the authority undertakes prosecution. This order applies to any criminal proceedings, whether conducted under ordinary or special procedures. However, special procedures are characterized by significant differences. They consist primarily in simplifying the proceedings, and this undoubtedly also affects the position of the participants in the proceedings, including the accused. The article analyzes the right to defend the procedure in cases prosecuted by private accusation, in penal order proceedings and in accelerated proceedings. The considerations aim to identify the differences between the right to defence in ordinary proceedings and in special procedures and to answer whether the modifications introduced in special procedures do not constitute excessive restrictions on the constitutional right to defence.

